

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MUSTAQIL FIKRLASHINI
SHAKLLANTIRISHDA ONA TILI DARSLARINING O'RNI**

**THE ROLE OF MOTHER TONGUE LESSONS IN DEVELOPING
INDEPENDENT THINKING SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

**РОЛЬ УРОКОВ РОДНОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ
САМОСТОЯТЕЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ
КЛАССОВ**

Odiljonova Kamola

Andijon davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Adaxamova Mushtariybonu Rustambek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti, pedagogika fakulteti talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlashini shakllantirishda ona tili darslarining o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxs kamolotining muhim davri bo'lib, aynan shu bosqichda o'quvchilarda tafakkur, nutq, mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalari shakllanadi. Ona tili darslari esa bu jarayonda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Maqolada interfaol metodlar, muammoli vaziyat yaratish, savol-javob, klaster, aqliy hujum kabi usullarning o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan.

Kalit sozlar

Mustaqil fikrlash, boshlang'ich ta'lim, ona tili darsi, tafakkur, interfaol metodlar, nutq rivoji, ijodiy yondashuv, pedagogik texnologiya, mantiqiy fikrlash.

Abstract

This article analyzes the role and importance of mother tongue lessons in developing independent thinking skills among primary school students from a scientific and theoretical perspective. Primary education is an important stage in personal development, during which students' thinking, speech, logical reasoning, and creative approach skills are formed. Mother tongue lessons serve as the main tool in this process. The article highlights the role of interactive methods, creating problem situations, question-and-answer techniques, clustering, and brainstorming in developing students' independent thinking.

Keywords

Independent thinking, primary education, mother tongue lesson, cognition, interactive methods, speech development, creative approach, pedagogical technology, logical thinking.

Аннотация

В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируются роль и значение уроков родного языка в формировании самостоятельного мышления учащихся начальных классов. Начальное образование является важным этапом развития личности, именно на этом этапе формируются навыки мышления, речи, логического рассуждения и творческого подхода. Уроки родного языка выступают основным средством в данном процессе. В статье освещается роль интерактивных методов, создания проблемных ситуаций, метода вопрос-ответ, кластера и мозгового штурма в развитии самостоятельного мышления учащихся.

Самостоятельное мышление, начальное образование, урок родного языка, мышление, интерактивные методы, развитие речи, творческий подход, педагогическая технология, логическое мышление.

Kirish: Bugungi globallashuv davrida ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — mustaqil fikrlaydigan, erkin qaror qabul qila oladigan, ijodkor shaxsni tarbiyalashdir. Jamiyat taraqqiyoti tafakkuri teran, dunyoqarashi keng, o‘z fikrini asoslab bera oladigan yosh avlodni talab etadi. Shu sababli boshlang‘ich ta’lim bosqichidan boshlab o‘quvchilarda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb masalaga aylangan.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari psixologik jihatdan qiziquvchan, taqlidchan va faol bo‘ladilar. Aynan shu davrda ularning fikrlash jarayoni intensiv rivojlanadi. Ona tili darslari esa tafakkur va nutq rivoji uchun asosiy maydon hisoblanadi. Chunki til — fikr ifodasi vositasidir. O‘quvchi qanchalik boy va ravon nutqqa ega bo‘lsa, uning tafakkuri shunchalik teran shakllanadi.

Mustaqil fikrlash – bu har qanday muammoni hal qilishda mustaqil ravishda xulosalar chiqarish, tanqidiy tahlil qilish, yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va ma’lumotlarni samarali tahlil qilish qobiliyatidir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish juda muhim ahamiyatga ega. Chunki bolalarning mustaqil fikrlashini shakllantirish kelajakda ularning ta’lim olishi, kasb tanlash va jamiyatda muvaffaqiyatli hayot kechirishi uchun muhim asos hisoblanadi⁴⁵

⁴⁵ Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari.* – Toshkent, 2010.

Pedagogik nuqtai nazardan mustaqil fikrlash quyidagi komponentlarni o‘z ichiga oladi:

- 1) Mantiqiy tahlil qilish
- 2) Solishtirish va umumlashtirish
- 3) Sabab-oqibat bog‘lanishlarini aniqlash
- 4) O‘z fikrini dalillash

5) Muammoli vaziyatdan chiqish yo‘lini topish.⁴⁶ Dars jarayonida har xil metodlardan foydalanish o‘qituvchini izlanishga va o‘quvchini o‘z ustida ishlashga, erkin fikrlashga undaydi. Metod shunday tanlanishi kerakki, unda o‘quvchi o‘zini erkin tuta olishi, fikrlarini ravon aytilishi, mavzuni juda yaxshi o‘zlashtirishi lozimligi muhim ahamiyatga ega. Darsning o‘tilgan mavzuni so‘rash qismida “Sinkveyn”, “Teskari test”, “Aql charxi” metodlarini, yangi mavzuni tushuntirish qismida “Insert”, “Pinbord”, “Zinama-zina”, “Bumerang” texnologiyalarini, mavzuni mustahkamlash qismida “Venn diagrammasi”, “Baliq skeleti”, “Nima uchun?”, “Qanday?” , “Konseptual jadval”, “Nilufar guli” kabi grafik tashkil etuvchilar hamda “Tushunchalar tahlili”, “T-jadval”, “Rezyume”, “Kungaboqar”, “Charxpalak” metodlarini, uyga vazifa berishda “FSMU”, “Klaster”, “Bo‘g‘inlar zanjiri”, “BBB” metodlarini qo‘llash dars samaradorligini ta‘minlab, o‘quvchilarning bilimini oshirishga yordam beradi. Ona tili darslarida ham yuqorida sanab o‘tilgan interfaol metodlardan tashqari “Ha... yo‘q”, “Ta‘rif egasini top”, “Men kimman?”, “Domino”, “Beshinchisi (oltinchisi, yettinchisi ...) ortiqcha”, “Sirli sandiqcha metodi”, “Harfni his qilish” metodlari kabi didaktik o‘yinlardan foydalanish mumkin. O‘yin vaqtida o‘quvchilar o‘zini erkin tutadi, bilimini namoyon etgisi keladi.⁴⁷ O‘yin qoidasi ovoz chiqarmasdan harakat qilishni talab etadi. Bu o‘yindan barcha fanlarda foydalanish mumkin. Bu o‘yinda sinfdagi barcha o‘quvchilar ishtirok etadilar. O‘qituvchi tomonidan “O‘yin boshlandi!” buyrug‘i berilishi bilan 1-guruh o‘quvchilari ovoz chiqarmay o‘yinni boshlashlari kerak. Masalan, 1-guruh o‘quvchilaridan biri Alisher Navoiy rasmini 122 «Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya ko‘rsatadi, O‘qituvchi javoblarni ekranda ko‘rsatib boradi. O‘quvchilar bergan javoblari orqali o‘zlarini baholab boradilar. O‘yin shu tariqa davom ettiriladi.⁴⁸

⁴⁶ Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari*. – Toshkent, 2010.

⁴⁷ O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

⁴⁸ “Zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolari”. Toshkent – 2020

Xulosa. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining mustaqil fikrlashini shakllantirish bugungi ta‘lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Ona tili darslari bu jarayonda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. To‘g‘ri tashkil etilgan dars jarayoni, interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar va ijodiy topshiriqlar orqali o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, mantiqiy tahlil qilish va o‘z fikrini asoslab berish ko‘nikmalari shakllanadi. Demak, ona tili darslari nafaqat savodxonlikni oshiradi, balki komil, mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Inoyatova D. Boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish // Ta‘limda yangicha yondashuv – innovatsiya sari qo‘yilgan qadam xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. 2024. B. 103.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent, 2010.
3. M.X.G‘ulomova, N.K.Sobirova Yangi innovatsion texnologiya yordamida ta‘lim samaradorligini oshirish usullari// Innovatsiya o‘quv jarayonida (tezislar to‘plami). -T. 2009.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. “Zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolari”. Toshkent – 2020

Odiljonova Kamola Abduvosit qizi .Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori PHD. Hozirda Andijon Davlat pedagogika instituti o‘zbek tili va adabiyoti kafedrasida dotsent vazifasini bajaruvchi. _____+998979965190

Adahamova Mushtariybonu Rustambek qizi. Hozirda Andijon davlat pedagogika instituti , Pedagogika fakulteti boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 101-guruh talabasi _____+998943843605